

**ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV
ZA VREDNOTE NARODNOOSVOBODILNEGA
BOJA SLOVENIJE**

Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
tel. 01 434 44 45 - fax: 01 434 41 17
e-mail: info@zzb-nob.si

Ljubljana, 15. 9. 2020
Številka: 62-13/20

Izjava predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije ob državnem prazniku vrnitve Primorske k matični domovini, 15.9.2020

Državni praznik vrnitve Primorske k matični domovini praznujemo v spomin na uveljavitev Pariške mirovne pogodbe 15. septembra 1947, ki je bila podpisana 10. februarja 1947 ob zaključku Pariške mirovne konference, na kateri je 21 držav, zaveznic v antifašistični koaliciji, določilo mejo med Jugoslavijo in Italijo. Razmejitvena črta naj bi bila začasna, obe strani sta jo sprejeli kot krivično. Trst, za katerega osvoboditev je padlo v zadnjih dnevih vojne veliko partizanov, ni bil dodeljen nobeni strani, pač pa je bilo ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje. Dokončno je bila meddržavna meja postavljena šele z Osimskim sporazumom iz leta 1975.

Priključitev Primorske k Jugoslaviji je bila strateški cilj partizanskega boja, za katerega so bile sprejete tako politične odločitve kot tudi izvedene obsežne vojaške operacije. Na pobudo Narodnoosvobodilnega sveta za Primorsko Slovenijo je vrhovni plenum OF 16. septembra 1943 razglasil »priključitev slovenskega Primorja k svobodni in združeni Sloveniji«. Ta sklep je 3. oktobra 1943 v Kočevju potrdil Zbor odposlancev slovenskega naroda in z njim seznanil poslance na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu.

Za Primorce je bila priključitev k matični domovini, v kar so verjeli, da se bo zgodilo ob kapitulaciji Italije, uresničitev upanja, ki je tlelo 25 let pod strahovlado italijanske države in posebej fašističnega režima. Niso ga izgubili, ko so jim jemali imena, ko so jim prepovedali uporabo slovenskega jezika, ko so jim prepovedali vsa kulturna in gospodarska društva, celo gasilska, ko so jim zažigali njihove hiše, gostilne, celo Narodni dom! Niso obupali niti takrat, ko so posebna sodišča fašistične stranke za zaščito države sodila in morila njihove najbolj zavedne slovenske fante. Pa vendar je bilo potrebno preboriti se skozi dve dodatni leti vojne pod še bolj okrutno nemško

okupacijo in potem znova upati, da bodo partizanske zmage pomagale pri diplomatskih odločitvah o tem, kam sodijo Primorski Slovenci. Po uveljavitvi Pariške mirovne pogodbe jih je ostalo izven meja matične domovine še vsaj 140.000.

Primorski Slovenci so se borili naprej in postali most med dvema državama, dvema ideologijama, dvema kulturama. Ob vstopu Republike Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 so vsi primorski Slovenci postali državljani evropske skupnosti in tako simbolno končno združeni z matičnim narodom. Zakonska zaščita manjšinskih pravic je zagotovljena tako Italijanom, ki so ostali v Sloveniji, kot Slovencem, ki so ostali v Italiji. Toda za to je bilo potrebnih še veliko diplomatskih pogovorov in sporazumov in tudi prihodnje generacije se bodo morale pogajati o pravicah manjšin, o dokončni in dejanski vrnitvi Narodnega doma v Trstu slovenski skupnosti, in nenazadnje o resnični zgodovini narodov, ki so živeli, se bojevali, sobivali in sodelovali na tem ozemlju.

V ZZB za vrednote NOB Slovenije čestitamo vsem državljanom in državljanom Republike Slovenije ob »državnem prazniku vrnitve Primorske k matični domovini«, posebej čestitamo vsem Primorkam in Primorcem, da so kot Slovenci obstali v vseh državnih tvorbah in režimih. Matična domovina pa bo morala končno priznati, da bo potrebnega več poguma in samozavesti, da bi se uprli revizionističnim posegom v zgodovino, ki na oni strani meje, ki naj je ne bi bilo več, ustvarjajo nove praznike osvoboditve izpod »okupacije jugoslovanskih partizanov«, ali pripisujejo nove vsebine že davno pregledanim fojbam, tudi tisti v Bazovici. Ta »matična domovina« je, žal, pozabila proslavljati partizanske zmage in žrtve za združitev celotnega slovenskega narodnega prostora. S protikoronskimi ukrepi je zamolčala obeležitev 75 obletnice evropske zmage nad fašizmom in nacizmom, katere zadnji boji so se odvijali prav na slovenskih tleh. Ta »matična domovina« se še vedno sramuje državnega praznika, ki bi ga glede na sklepe partizanskega gibanja morali imenovati Dan priključitve Primorske k matični domovini. Lastna pozaba in spozaba glede zgodovine nas ne bo obvarovala pred zlorabo zgodovine na drugi (neofašistični) strani.

Marijan Križman
Predsednik